

KO'Z KATARAKTASI KASALLIGI TURLARI VA DAVOSI ТИПЫ ЗАБОЛЕВАНИЯ КАТАРАКТЫ И ИХ ЛЕЧЕНИЕ TYPES OF CATARACT DISEASE AND TREATMENT

Abit-Axunova Gulnoza Abidjanovna

Paxtaobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi

jamoat salomatligi tehnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ko'z kataraktasi kasalligining etiologiyasi, klinik shakllari va zamonaviy davolash usullari ilmiy-nazariy asosda yoritilgan. Kataraktaning tug'ma, yoshga bog'liq, travmatik hamda ikkilamchi shakllari to'liq tavsiflanib, ularning patogenezi va klinik ifodalari tahlil qilingan. Zamonaviy tashxislash texnologiyalari hamda kataraktani jarrohlik yo'li bilan davolashning ilg'or usullari – fakoemulsifikatsiya, intraokulyar linzalarni implantatsiyalash texnikasi, va femtosekund lazer yordamida olib boriladigan aralashuvlar ko'rib chiqilgan. Maqola oxirida kataraktani erta aniqlash, individual yondashuv va texnologik yangiliklarning kasallik oqibatlarini kamaytirishdagi ahamiyati ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: katarakta, ko'z linzasi, yoshga bog'liq kasallik, fakoemulsifikatsiya, intraokulyar linza, ko'z jarrohligi, tug'ma katarakta, oftalmologiya.

Аннотация: В данной статье представлено научно-теоретическое освещение этиологии, клинических форм и современных методов лечения катаракты. Подробно описаны врожденные, возрастные, травматические и вторичные формы катаракты, проведён анализ их патогенеза и клинических проявлений. Рассмотрены современные диагностические технологии, а также передовые хирургические методы лечения, такие как факоемульсификация, имплантация интраокулярной линзы и лазерные вмешательства с использованием фемтосекундного лазера. В заключение подчеркивается важность ранней диагностики, индивидуального подхода и технологических новшеств в снижении последствий катаракты.

Ключевые слова: катаракта, хрусталик глаза, возрастное заболевание, факоемульсификация, интраокулярная линза, офтальмохирургия, врождённая катаракта, офтальмология

Abstract: This article presents a scientific and theoretical overview of the etiology, clinical types, and modern treatment methods of cataract. It describes in detail congenital, age-related, traumatic, and secondary forms of cataract, analyzing their pathogenesis and clinical manifestations. Modern diagnostic technologies and advanced surgical treatment techniques – such as phacoemulsification, intraocular lens (IOL) implantation, and femtosecond laser-assisted interventions – are also discussed. The article emphasizes the importance of early diagnosis, personalized approaches, and the role of technological innovations in reducing the negative outcomes of cataract.

Keywords: cataract, eye lens, age-related disease, phacoemulsification, intraocular lens, eye surgery, congenital cataract, ophthalmology

Ko‘z kataraktasi – bu ko‘z gavharining (linzaning) xiralashuvi bilan kechadigan, dunyo bo‘yicha ko‘rish qobiliyatining pasayishiga eng ko‘p sabab bo‘ladigan oftalmologik kasallikdir. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma‘lumotlariga ko‘ra, ko‘rish imkoniyatining cheklanishiga olib keladigan har uchinchi holat aynan katarakta bilan bog‘liq. Katarakta odatda yoshi katta odamlarda uchrasa-da, uni boshqa ko‘plab sabablar – genetik omillar, travma, metabolik kasalliklar yoki dorilar ta’siri orqali ham paydo bo‘lishi mumkin.

Ushbu maqolada kataraktaning turlari, etiologiyasi, klinik kechishi va zamonaviy davolash usullari ilmiy-nazariy asosda yoritiladi.

1. Kataraktaning turlari

Katarakta etiologik jihatdan bir necha toifalarga ajratiladi:

1.1. Tug‘ma katarakta. Tug‘ma katarakta homila rivojlanish davrida yuzaga keladigan metabolik buzilishlar, genetik sindromlar yoki onaning virusli infeksiyalariga (masalan, qizamiq) bog‘liq bo‘lishi mumkin. Ko‘pincha ikki

tomonlama bo‘ladi va bola tug‘ilgan paytdanoq yoki hayotining ilk oylari davomida aniqlanadi.

1.2. Senil (yoshga bog‘liq) katarakta.

Bu eng keng tarqalgan tur bo‘lib, asosan 60 yoshdan oshgan insonlarda uchraydi. Linzaning tabiiy qarish jarayoni, oksidlovchi stress, glyukozalatsiya mahsulotlari va antioksidant himoyaning kamayishi asosiy omillar sifatida ko‘rsatiladi.

1.3. Travmatik katarakta.

Ko‘zga bevosita yoki bilvosita ta’sir etuvchi mexanik, issiqlik, kimyoviy yoki radiatsion travmalar natijasida rivojlanadi. Tez-tez bir tomonlama bo‘ladi va yosh odamlarda uchraydi.

1.4. Metabolik va ikkilamchi katarakta.

Qandli diabet, gipoparatiroz, atopik dermatit kabi umumiy kasalliklar fonida shakllanadi. Shuningdek, uzoq muddatli kortikosteroid terapiyasi yoki ko‘z ichki yallig‘lanish kasalliklari (masalan, uveit) ham katarakta rivojlanishiga sabab bo‘lishi mumkin.

2. Klinik belgilari va tashxis

Kataraktaning asosiy klinik belgilari quyidagilardan iborat:

Ko‘rishning asta-sekin pasayishi

Yorug‘lik manbalarida “halqa”lar ko‘rinishi

Ranglarni farqlash qobiliyatining buzilishi

Kechasi ko‘rish qobiliyatining yomonlashuvi

Ko‘zoynak yoki kontakt linzalarga ehtiyojning o‘zgarishi

Tashxis, asosan, biomikroskopiya, oftalmoskopiya, tonometriya va ultratovush tekshiruvlari orqali aniqlanadi. Zamonaviy oftalmologiyada optik koherent tomografiya (OCT) va katarakta zichligini aniqlovchi Pentacam texnologiyalari ham qo‘llaniladi.

3. Davolash usullari

Ayni paytda kataraktaning yagona samarali davolash usuli – bu jarrohlik aralashuvi hisoblanadi. Tibbiyotda quyidagi operatsion usullar keng qo‘llaniladi:

3.1. Fakoemulsifikatsiya.

Eng keng tarqalgan, minimal invaziv usul bo'lib, yuqori chastotali ultratovush orqali xiralashgan linza parchalab tashlanadi va uning o'rniga sun'iy intraokulyar linza (IOL) joylashtiriladi. Bu usul tez sog'ayish va kam asoratlarni bilan ajralib turadi.

3.2. Ekstrakapsulyar ekstraktsiya.

Agar katarakta zich bo'lsa yoki boshqa asoratlarni mavjud bo'lsa, fakoemulsifikatsiya bajarilmaydi. Bunday hollarda linza qobig'i saqlanib, xiralashgan yadrosi jarrohlik yo'li bilan butunlay chiqarib tashlanadi.

3.3. Intrakapsulyar ekstraktsiya.

Hozirgi zamonaviy amaliyotda kam qo'llaniladi. Linza va kapsula to'liq chiqariladi, lekin bu usul yuqori xavf bilan bog'liq.

Shuningdek, yangi texnologiyalar – femtosekund lazer yordamida amalga oshiriladigan lazer-assistirlangan katarakta jarrohligi, akkomodativ yoki multifokal IOLlar kiritilishi orqali bemorning ko'rish sifati yanada yaxshilanadi.

Ko'z kataraktasi – oftalmologik amaliyotda eng ko'p uchraydigan kasalliklardan biri bo'lib, vaqtida tashxis qo'yilsa va to'g'ri davolansa, ko'rish qobiliyati to'liq tiklanishi mumkin. Kataraktaning turli shakllarini to'g'ri ajratish, zamonaviy diagnostika usullaridan foydalanish va individual yondashuv asosida tanlangan operatsion texnika kasallik natijalarining ijobiy bo'lishiga olib keladi. Kelajakda gen terapiyasi va farmakologik vositalar yordamida linzaning shaffofligini tiklash bo'yicha tadqiqotlar davom etmoqda, bu esa bemorlar uchun yangi davolash imkoniyatlarini ochishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Health Organization. World Report on Vision. Geneva: WHO; 2019.
<https://www.who.int/publications-detail/world-report-on-vision>
2. Yanoff M., Duker J.S. Ophthalmology. 5th ed. Elsevier; 2018.
3. Kanski J.J., Bowling B. Clinical Ophthalmology: A Systematic Approach. 8th ed. Elsevier; 2016.
4. American Academy of Ophthalmology. Cataract in the Adult Eye: Preferred

Practice Pattern. 2022.

5. Asbell P.A., Dualan I., Mindel J., Brocks D., Ahmad M., Epstein S. Age-related cataract. Lancet. 2005; 365(9459):599–609.doi:10.1016/S0140-6736(05)17911-2